

TERMENI PENTRU FÂNTÂNĂ ÎN ROMÂNĂ (PE BAZA DATELOR DIN ALRR. *Sinteză* ȘI A SURSELOR ETNOGRAFICE)

ALINA BOJOGA

Datele dialectale privind realia FÂNTÂNĂ fac parte din ALRR. *Sinteză*, vol. IV¹, care este în curs de apariție. După cum se știe, *Atlasele lingvistice pe regiuni* oferă un bogat material pentru diverse fenomene dialectale și, respectiv, pentru interpretările acestora. Pe de altă parte, și corpusul de documente etnografice române din seria *Habitatul* (DER) și datele din *Atlasul etnografic român* (AER) ne pun la dispoziție suficiente informații interesante privind tema noastră.

E un adevăr arhicunoscut că apa reprezintă o componentă indispensabilă vieții, a tuturor ființelor vii. Niciunul dintre organismele vii de pe planeta noastră nu poate exista fără apă. Iar fântâna constituie o sursă importantă de unde se poate lua apă potabilă.

Fântâna sau construcția folosită pentru captarea și scoaterea apei freactice, face parte din anexele gospodăriei țărănești, alături de alte construcții, precum cele care servesc la prepararea hranei, la păstrarea porumbului și a grâului, la creșterea vitelor, a oilor, păsărilor și a porcilor; la păstrarea alimentelor și a hainelor; la uscarea și afumarea fructelor etc. (cf. AER I, p. 106).

Construirea unei fântâni este privită, în mentalul colectiv, ca o datorie de către cel care vrea să se simtă împlinit și care aspiră la respectul și la aprecierea comunității din care face parte. Actul prin care țăranul român își clădește un nume în societate are, de asemenea, o valoare ritualică, întrucât, dincolo de moarte, fântâna asigură continuitatea existenței. Fântâna este un simbol al fertilității. Nu întâmplător ea este pusă pe același plan cu procrearea și, prin extensie, cu familia și casa.

„Un gospodar trebuie să facă casă, copii și fântână” Bt 14, DER. *Mold.* IV, p. 136;
„Era o vorbă: Orice om să facă în viața lui o punte și o fântână, ca să aibă pe ceea
lume apă de băut și punte de trecut” Is 7, DER. *Mold.* IV, p. 136.

De obicei, această construcție este una de lungă durată, adică este permanentă, și nu temporară.

¹ Volumul IV din ALRR. *Sinteză* se află în lucru la Institutul de Lingvistică din București, Departamentul de dialectologie, geografie lingvistică, fonetică și onomastică. Lucrarea este inițiată și coordonată de prof. N. Saramandu, iar până în prezent au văzut lumina tiparului 3 volume: vol. I – 2005 (cuprinde 108 hărți), vol. II – 2012 (135 de hărți), vol. III – 2019 (103 hărți), încheind publicarea materialului dialectal privind capitolele *Corpul omenesc* și *Rudenia* din *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român pe regiuni*.

Există o mare diversitate a fântânilor în timp și în spațiu. Acestea pot varia în funcție de materialul din care sunt construite (din lemn, piatră, beton); de modalitatea de extragere a apei (cu cumpănă, cu roată, cu cârlig, cu scripete, cu sul, cu manivelă, cu vârtej etc.); de dimensiunea construcției (una mai mare, sau una mai mică în diametru – de 20–30 cm) și, nu în ultimul rând, în funcție de amplasare.

După cum se știe, pentru construcția unei fântâni este nevoie să fie întrunite câteva condiții. O fântână nu poate fi construită oriunde, ci, în primul rând, e nevoie să fie găsit izvorul.

Țăranul român a trăit și trăiește într-o simbioză cu natura, pe care a respectat-o, a utilizat-o, dar a descoperit-o prin observare directă, căpătând astfel o cunoaștere profundă. Această observare-cunoaștere se aplică și în cazul depistării sursei de apă freatică. Există mai multe indicii după care se orientează persoana/persoanele în cauză; acestea pot ține cont de vegetație, de felul pământului, de configurația terenului, sau de anumite practici cutumiare (cf. AER, DER).

a) *Vegetația*. De-a lungul timpului, s-a observat că pe locurile unde se găsește apă, de obicei, cresc anumite plante, cum ar fi stuful, bozul, papura, pipirigul, rogozul, trestia, ardeiu-broaștei, izma sălbatică, menta-broaștei, leușteanul-broaștei, busuiocul-broaștei, iarba-de-izvor, iarba-grasă, podbalul (lumânarea-izvorului), pătlagina ș.a., sau anumiți copaci, precum lozia/ salcia sau frasinul. Alteori, izvoarele pot fi găsite chiar și după înfățișarea copacilor:

Cf. „după vâna copacului: dacă este rădăcina mai groasă sau sunt mai multe rădăcini, este semn că apa este în apropiere” (TI 7, DER. *Dobr.*, *Munt.* V, p. 175).

b) *Felul pământului*. Un loc apătos, un loc untos, mai moale, (mai) umed, mai mlăștinos, locul mai „moinos”, sau unde zemuiește apa – sunt indicii că pânza freatică se găsește mai la suprafață.

c) Alteori, după *direcția izvoarelor sau a altor fântâni*.

Cf.: „Fântânarii, de aici sau din alte locuri, știau unde e bine să facă fântâni. Se orientau după fântânile vechi” (Cj 18, Ms 17, DER. *Trans.* III, p. 142); „după direcția izvoarelor sau a altor fântâni” (Ab 11, DER. *Trans.* III, p. 142).

d) „Maiștrii fântânari” sau cunoscătorii (locali) care depistau sursele de apă prin aplicarea unor *practici cutumiare*; de exemplu, cu ajutorul nuielușei de salcie sau a două bețe de alun (mai rar). Această tehnică ancestrală are la bază același principiu ca și măsurarea cu ansa din domeniul radiesteziei (măsurare a energiilor), metodă mult utilizată astăzi în terapii alternative, în care se încearcă să se depisteze, cu ajutorul unei anse, cauza unor întâmplări și chiar diagnostice și tratamente naturiste (cf. Budiș 2004, p. 83):

„Se găsea locul cu nuielușa de salcie: unde tremura, acolo se săpa” (Ab 3, DER. *Trans.* III, p. 142); „Veneau oameni din alte sate cu nui de salcie în formă de Y și stabileau locul de fântână după tremuratul nuielii” (Ab 18, Bv 4, DER. *Trans.* III, p. 142); „Se scotea o sălcuță din rădăcină. Moșul meu o ținea de tulpină cu mâinile, aproape de rădăcină. Mergea cu ea ținând-o vertical, cu ochii închiși. Unde simțea că

se apleacă salcia, acolo săpa. Sigur găsea apă” (Hg 7, DER. *Trans.* III, p. 143); „Maiștrii fântânari foloseau o răchită îndoită, care arăta direcția izvorului” (Sb 11, DER. *Trans.* III, p. 143); „Puțarii mergeau cu două bețe de alun și plimbându-se pe pământ, simțeau, după cum vibrează, locul unde era izvorul” (Vn 6, DER. *Mold.* IV, p. 134); „Meșterii puneau urechea la pământ și găseau izvorul de apă. Se zice că îl aflau și după stele” (Ag 19, DER. *Dobr., Munt.* V, p. 176).

e) *La întâmplare.*

„La întâmplare” (Bv 3, 9, Cj 1, 5, DER. *Trans.* III, p. 142); „La nimereală, dar să fie locul potrivit, să nu încurce casa sau șura” (Sj 6, DER. *Trans.* III, p. 142).

După găsirea locului potrivit, deseori, era chemat preotul din localitate. Misiunea acestuia era de a sfinți (de a târnosi) locul și construcția, atât înainte, cât și după ce se săpa fântâna. Fiind parcurse și aceste etape, la final, se pregătea o masă, se făcea un praznic, dându-se neapărat ceva de pomană la fântânari, deoarece aceștia au trudit la săparea fântânii, se mai făceau urări în cinstea ctitorilor și a izvorului, să fie binecuvântat.

În ceea ce privește utilizarea surselor de apă, acestea pot fi folosite fie individual (când fiecare gospodar are fântâna lui), fie pe grupe de gospodării – mahalale/ulițe –, fie de către întregul sat sau de către o mare parte a acestuia, mai ales atunci când e vorba de o sursă de aprovizionare sub formă de pompă sau de o conductă de apă.

Fântânile pot fi construite pe moșia satului, dar și în afara localității, altfel spus, în pădure, pe câmp, pe hotar. De multe ori, fântânile se făceau la răscruce de drumuri, încât toți trecătorii să poată beneficia de respectiva sursă de apă.

Sub aspect lingvistic, avem în vedere harta din ALRR. *Sinteză* (volumul IV, în curs de apariție) care surprinde global denumirile dialectale ale fântânii, prin valorificarea cuvintelor prezentate în fiecare dintre atlasele regionale, ca răspunsuri la întrebarea 717, din *Chestionarul* NALR. Întrebarea indirectă, 717, a fost formulată astfel: „Cum numiți groapa adâncă și cu pereții căptușiți cu lemn sau cu piatră, pe care o fac oamenii și din care scot apă de băut?”. Întrebarea a fost însoțită și de o schiță a obiectului.

Referentul supus documentării onomasiologice este fântâna cu cumpănă.

Din perspectivă dialectală, termenii principali care sunt consemnați în ALRR. *Sinteză* IV sunt: *fîntZnă*, *puț*, *bunăr*(—) și *.útură* (Vezi harta nr. 1).

Dintre aceștia, cel mai frecvent este *fîntZnă*, deoarece el este cunoscut pe întreg teritoriul dacoromân, fiind atestat în 892 de localități, dintre care 807 de puncte reprezintă sate unde cuvântul a fost consemnat ca răspuns principal, iar restul punctelor sunt localități unde termenul a fost notat ca răspuns suplimentar (vezi harta nr. 2, Răspândirea termenului FÂNTÂNĂ).

Uneori lexemul *fântână* este însoțit de determinanți: *fîntZnă cu stobór* (pct. 405), *fîntZnă mare* (pct. 768), *fîntZnă cumpănă* (pct. 523), *fîntZnă americană* (pct. 768).

În ceea ce privește etimologia acestui termen, este vorba de un cuvânt moștenit din lat. *fontana* „izvor”, îmbogățit, în latina târzie, cu sensul „fântână” (vezi Guțu, s.v. *fontana*, 490).

Prin urmare, sensul de bază, „izvor” este moștenit și în limba română, cf. DA, s.v. *fântână*: „1. Apă care izvorăște, izvor”; 2. Groapă săpată în pământ până la adâncimi adesea considerabile, uneori cu pereți pietruți, în care se adună apa trebuitoare omului pentru traiul zilnic; puț”.

Parcurgând materialul etnografic aferent, dar și notele marginale ale atlaselor regionale, constatăm că sensul originar, „izvor; sursă de apă”, este foarte bine reprezentat.

Cf.: ALRR. *Munt., Dobr.*, II, h. 201: pct. 718 „fântână dă unde curge apa, fântânește apa, izvorește”; pct. 705 „fântână care izvorăște, la suprafață, într-un mal”; NALR. *Olt.*, II, h. 216: pct. 916 „*fîntîna* îi așezată pe un izvor care curge”; pct. 927 „*fîntîna* ie pe un deal și care curge singură la vale” etc.

Termenul *puț* a fost înregistrat în 220 de localități (în 138 de puncte, denumirea a fost furnizată ca răspuns principal). Atestările acestui lexem se concentrează, în mod special, în Muntenia, de unde a pătruns și în puncte învecinate, din Dobrogea și Moldova. La originea denumirii se află tot un cuvânt latinesc: este vorba de *puteus* „groapă (săpată); (frecvent) puț, fântână” (vezi Guțu, s.v.).

Informațiile etnografice de teren confirmă datele lingvistice.

Cf.: [Puț] „Cu cumpănă, cu roată, iar de prin 1940 se fac puțuri model american, din beton, cu diametru de 20–30 cm; este termenul local pentru fântână” (Ag 10, DER. *Dobr., Munt.*, V, p. 173); „Puț cu cumpănă, cu roată (azi); înainte se făceau cu ghizduri de lemn și piatră, cu găleți de lemn; azi, cu tuburi de beton” (Ag 16, Db 6, DER. *Dobr., Munt.* V, p. 173); „Puț cu cumpănă, pe dealuri; cu roată, în sat” (Bz 10, DER. *Dobr., Munt.* V, p. 174); „În trecut cu cumpănă, azi, puț american (cu tuburi de beton)” (Cl 9, Db 7, Gr 4, DER. *Dobr., Munt.* V, p. 174).

O informație interesantă găsim într-o notă din ALRR. *Moldova și Bucovina* II, MN 112, asociată cu răspunsurile *fîntîna* și *[V] puț*, din punctul 593: În opinia informatorului, cel de al doilea termen „nu sună prea bine și l-o skimbat”.

Întrucât răspunsurile formulate în mai multe localități pun în evidență folosirea concomitentă a celor doi termeni (*fântână* și *puț*), am considerat de cuviință să subliniem acest aspect prin intermediul hărții nr. 4. În mod frecvent, cei doi termeni se află în relație de sinonimie, cf.: pct. 812 „*puț* se zice mai obișnuit”; pct. 716 „mai des se zice *puț*”.

Există și cazuri în care aceste lexeme desemnează, totuși, realii diferite. Cel mai adesea, distincția dintre ele se stabilește în funcție de adâncimea construcției: *fântâna* se deosebește prin faptul că are apa mai la suprafață; iar *puțul* este săpat mult mai adânc. Drept dovadă, servesc notele marginale din ALRR. *Munt., Dobr.*, II, h. 201:

pct. 722 „puț – care-~ apa ma~ adîncă, *fîntînă* – care-~ apa apr̄ope”; pct. 687 puț „îi mai adînc, iar mai la suprafață se spune fântână, puțu are cumpănă, fântâna nu are”; pct. 704 puț „mai adînc, la 20–30 m, cu roată”; fântână „mai aproape e apa, cu cumpănă”; pct. 744 „fântână – la acelea care se scoate apa cu cârligul. Astea mai adînci, cu lanț, puțuri” etc.

Un alt criteriu de diferențiere este diametrul construcției:

„De prin 1940 se fac puțuri model american, din beton, cu diametrul de 20–30 cm” (Ag 10, DER. *Dobr.*, *Munt.* V, p. 173).

Un alt termen reprezentativ pentru câmpul onomasiologic în discuție, este *bunár*(—). Cuvântul formează arie în nord-vestul Olteniei și în puncte izolate din Banat. Pentru a delimita aria de răspîndire a termenului, am luat în considerare atît răspunsurile principale, cât și răspunsurile suplimentare, obținute în câteva puncte din Oltenia și Banat (7, 9, 20, 912, 957). Sursele lexicografice consemnează sensul „puț”, cf. dicționarele. În ceea ce privește etimologia acestui lexem, s-au propus două ipoteze: DA, s.v. îl consideră un împrumut direct din turcă, iar alte surse CADE, SDLR, Suciu ș.a. sunt de părere că *bunar* a pătruns prin filieră sârbă, cf. DELR I, s.v. *bunar*.

În notele din ALRR. *Banat* sunt consemnate deosebiri semantice dintre *bunár*— și *fântînă*:

Cf. „*fîntînă* se face la pădure” (pct. 3); „*fîntînă* e o țeavă pe care vine apa, *bunár*—, *fîntînă* cu găleată” (pct. 9); „*fîntînă* se zice la un izvor pe câmp” (pct.13); „*fîntînă*, cu lemne, *bunár*—, zidit cu piatră” (pct. 20); „*bunár*TMu î~ cu r^aătă cu lanț, *fîntîna* î~ una mică, din căre ~e~ cu vâsu din ~a” (pct. 22).

Termenul echivalent, *útură* este răspîndit în 13 localități, situate într-o arie din centrul Olteniei. La acestea, se adaugă 3 sate din aceeași zonă, în care a fost notat ca răspuns suplimentar (pct. 929, 952, 959). În lucrările lexicografice, acest termen este consemnat cu sensul „vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care servește la scos apa din fântână”, și cu accepția „fântână” la originea căreia se află o sinecdocă (cf. DA, s.v. *ciutură*). Tot în DA găsim și un citat relevant din Răspunsuri la *Chestionarul lingvistic* al lui B. P. Hasdeu: *Puțul la noi se numește ciutură*” H. V, 461, *apud* DA, s.v. *ciutură*, ceea ce pune în evidență importanța cercetărilor dialectologice și, mai ales, a anchetelor dialectale în lexicografie, de exemplu. Această remarcă se găsește și în anchetele etnografice, „termenul local (pentru puț) este *ciutură*” (Gj 1, 2, VI 4–6, 14, DER. *Olt.* I, p. 90).

Termenul în discuție este moștenit din lat. **cytola* < *cotyla* „vas mic” (prin metateză) < gr. *Κοτυλος, κοτυλη*, v. DA, s.v.

Pentru documentarea onomasiologică privind câmpul lexical al fântânii (și părțile ei), în *Chestionarul NALR* este prevăzută o întrebare referitoare la **găleata** cu care se scoate apă din fântână (vezi chestiunea nr. 719), intitulată

ciutură (la *fântână*). Astfel, pentru realia respectivă, în ALRR. *Sinteză* au fost notați mai mulți termeni: *găleată*, *ciutură* (și *ciură*), *vadră*, *vedere*, *căldăre*, *ciubăr*, *cófă* și *botă* fiind cei mai răspândiți.

Observăm, astfel, că în acest microsistem, termenul *ciutură* poate denumi realii diferite/diverse (vezi harta nr. 5 intitulată Răspândirea termenului CIUTURĂ). Constatăm, așadar, două arii vaste de răspândire a lexemului cu sensul de „găleată”, una care cuprinde Moldova și Bucovina și continuă în câteva localități din Dobrogea, și o altă arie, situată în vestul Munteniei și în sudul Olteniei. Sensul „fântână” este înregistrat în centrul Olteniei, într-o arie destul de compactă și alăturată celei în care termenul desemnează „găleata de la fântână”.

ALȚI TERMENI

Ștubéi a fost notat în trei localități din Oltenia (pct. 908, 910, 914) și două din Banat ca răspuns suplimentar (pct. 19, 23). În dicționare este consemnat sensul „trunchi de copac scorburos sau scobit care, îngropat în pământ, servește ca ghizd la o fântână puțin adâncă”, iar prin extensie „fântână cu izvorul la mică adâncime, care are ca ghizd un trunchi de copac scobit sau scorburos”, prin generalizare „fântână puțin adâncă; izvor al unei ape curgătoare”, DLR, s.v. Cuvântul este un derivat pe teren românesc de la *știob* + *-ei*, iar *știob* are origine necunoscută. În DLR, s.v. se face trimitere prin cf. ucr. *умовд, умыб* „trunchi de copac”.

Informațiile lingvistice și etnografice de teren vin să confirme datele lexicografice:

„*Ștubéu* Ț mic, la un mTMetăr și zumătăÈe” (pct. 19, NALR. Ban.); „*Ștubé*, în câmp, o groapă lângă izvor” (pct. 23, NALR. Ban.); „știubeiul este un șipot amenajat cu uleie” (Gj 14, DER. Olt. I, p. 89); „cele mai vechi forme de aprovizionare cu apă potabilă, ștubeele; se ia apă direct, cu ciutura, din izvor” (Db 9; vezi și Tl 11, 12, Ag 7, 11, 12, 14, Bz 5, Db 11, Gr 10, Ph 1 12, 13, Tr 2, DER. Dobr., Munt. V, p. 171).

Budă este consemnat în pct. 603 și **budú** în 663 (< mg. *bödöny*) desemnează „trunchi scobit, întrebuințat ca ghizd la fântână”, vezi MDA, s.v. *budăi*.

Atât *știubei* cât și *budăi* reprezintă reminiscențe în limbă ale unei culturi străvechi, care utiliza un procedeu arhaic de consolidare a fântânilor.

Termenii *cișmea* (< tc. *çesme*) și *șipot* (< v.sl. *шпонтъ* „murmur”) se referă la un izvor cu apă curgătoare.

DIALECTELE SUD-DUNĂRENE

Termenul *fântână* este cunoscut în toate dialectele sud-dunărene: aromână, meglenoromână și istroromână (cf. DDA, s.v.; DDM II, s.v.).

În ALAR II, h. 468, găsim o notă importantă în ceea ce privește trăsăturile realității extralingvistice: „În așezările aromânești din țările balcanice nu există, în general, fântână cu cumpănă. Răspunsurile primite sunt pentru PUȚ”. Termenii care desemnează acest obiect sunt *puț*^o, *apuț*^o, *piyádi*, *fântână*. Cel mai frecvent este (*a*)*puț*^o. Remarcăm aici proteza lui *a* înaintea cuvântului *puț*, lucru explicabil, având în vedere că proteza lui *a* la inițială de cuvânt și înainte de consoană este o particularitate importantă a aromânei. *Piyádi* reprezintă un împrumut din limba greacă, vezi DDA, s.v.

De obicei, termenul *fântână* desemnează, în multe dintre localitățile anchetate, fie o „sursă de apă (de unde se poate lua sau se poate bea apă); izvor”, fie „cișmeaua” cf. Note (la hărțile lingvistice și la materialul lingvistic necartografiat), ALAR II, p. 512.

În meglenoromână, termenul consemnat de către Petar Atanasov în ALDM II, h. 647, pentru noțiunea de fântână este cel de *bunar*, atestat în toate cele 7 localități anchetate.

STRATIGRAFIA TERMENILOR

Observăm, așadar, că stratul cel mai important îl constituie elementele moștenite din latină: *fântână*, *puț* și *ciătură*. În dacoromână, pentru desemnarea noțiunii de fântână, cel mai frecvent și, în același timp, cel mai răspândit termen este *fântână*, cunoscut și în aromână, meglenoromână și istroromână. Deși este încadrat în categoria elementelor specifice subdialectului muntenesc, *puț* este, de asemenea foarte răspândit în aromână. De la sensul principal „vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care servește la scos apa din fântână”, lexemul *ciătură* ajunge să desemneze, printr-o figură de stil, „fântâna”.

Straturile ulterioare sunt constituite din împrumuturi de origine turcă, sârbă sau maghiară. Remarcăm vitalitatea elementului de origine latină atât în ceea ce privește diversitatea termenilor, cât și în ceea ce privește frecvența.

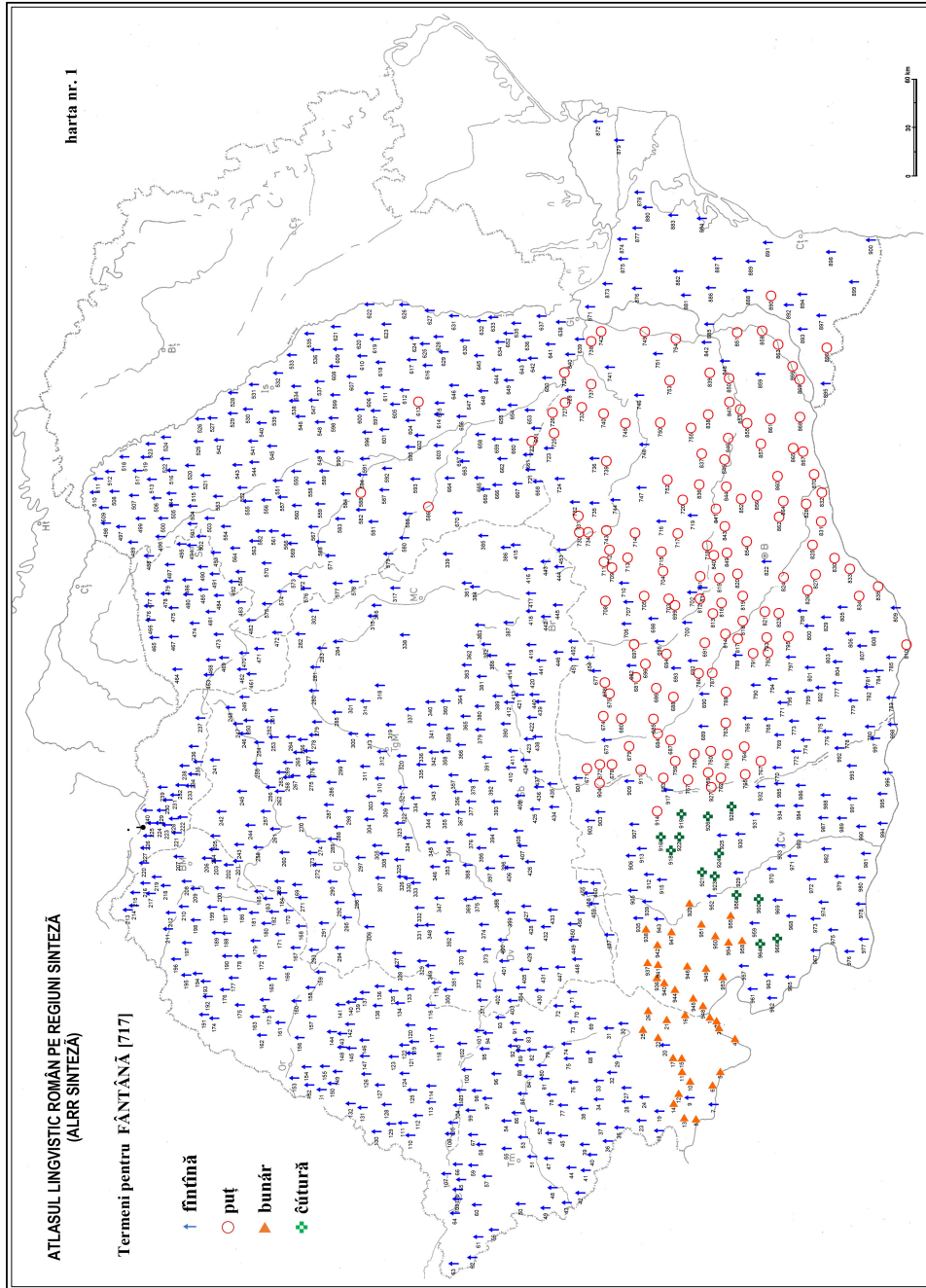
CONCLUZII

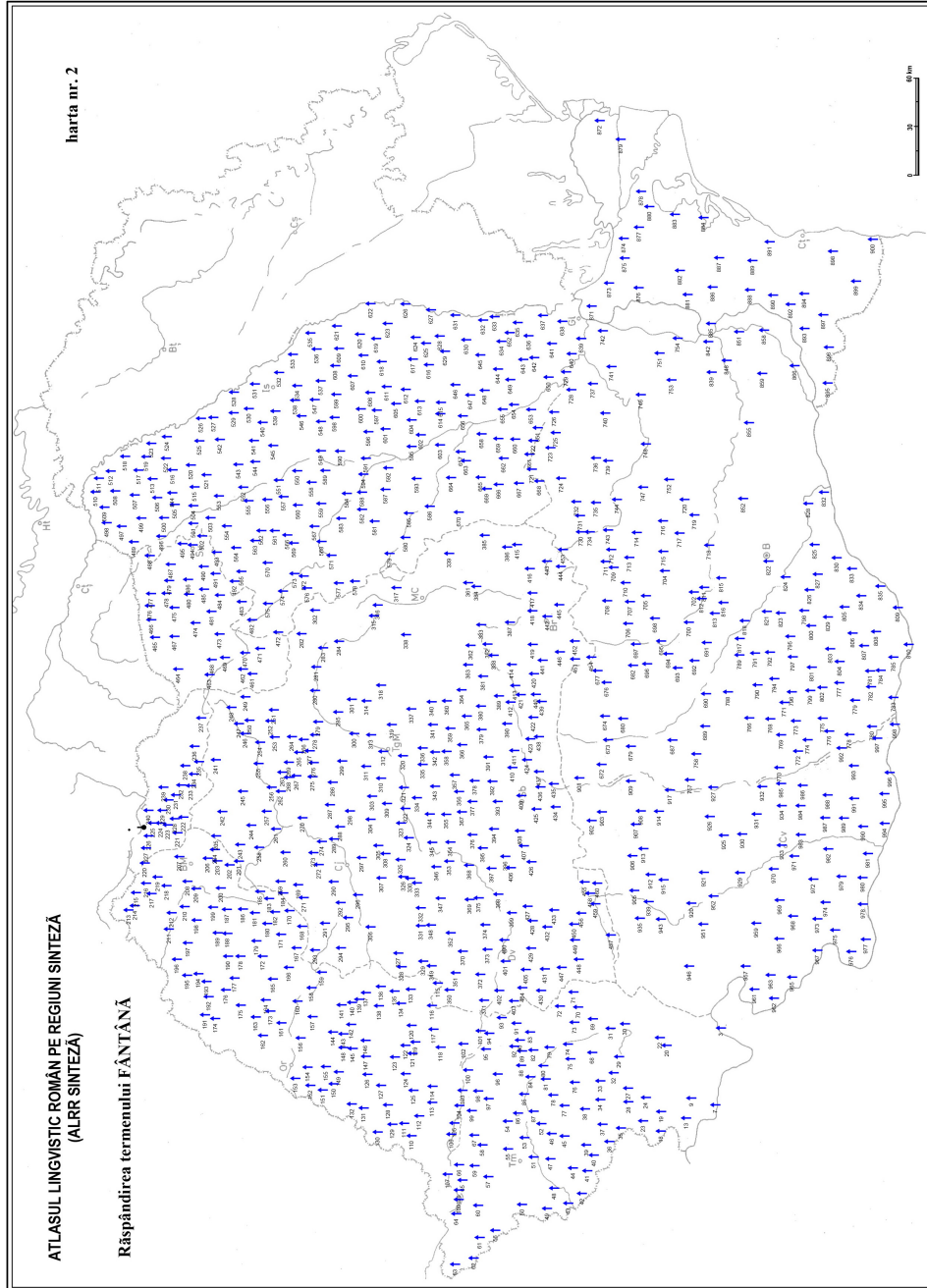
Chiar dacă din punct de vedere etnografic există o mare varietate de fântâni: fântână cu ciătură, fântână cu roată (sau cu două roți), fântână cu sul, fântână cu cuot, fântână cu scripcă, fântână cu scripete, fântână cu vârtej, fântână cu cai, fântână cu două găleți etc.) în plan lingvistic sunt relativ puțini termeni: *fântână*, *puț*, *bunar*, *ciătură* și *știubei*. Harta onomasiologică *Fântână* este ilustrativă în ceea ce privește metoda: cuvinte și lucruri. În acest sens,

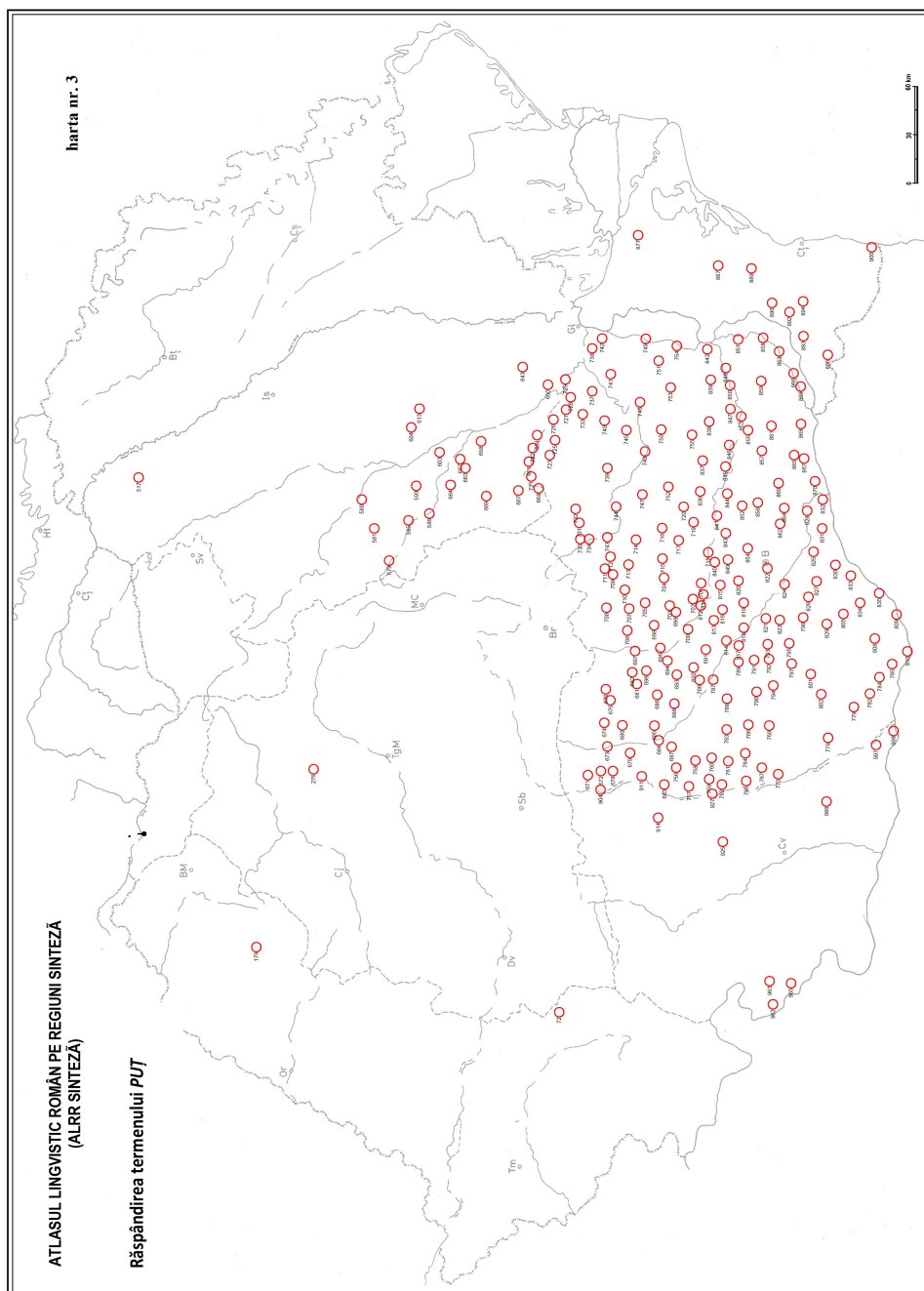
folosirea a doi termeni paraleli sau varietatea straturilor etimologice sunt relevante în ceea ce privește tipurile de fântâni, contactul lingvistic și cultural, precum și impactul societății moderne asupra tehnicilor care au marcat de-a lungul timpului (vezi, în acest sens, exemplul sintagmei mai recente, *fântână americană*) evoluția construcției.

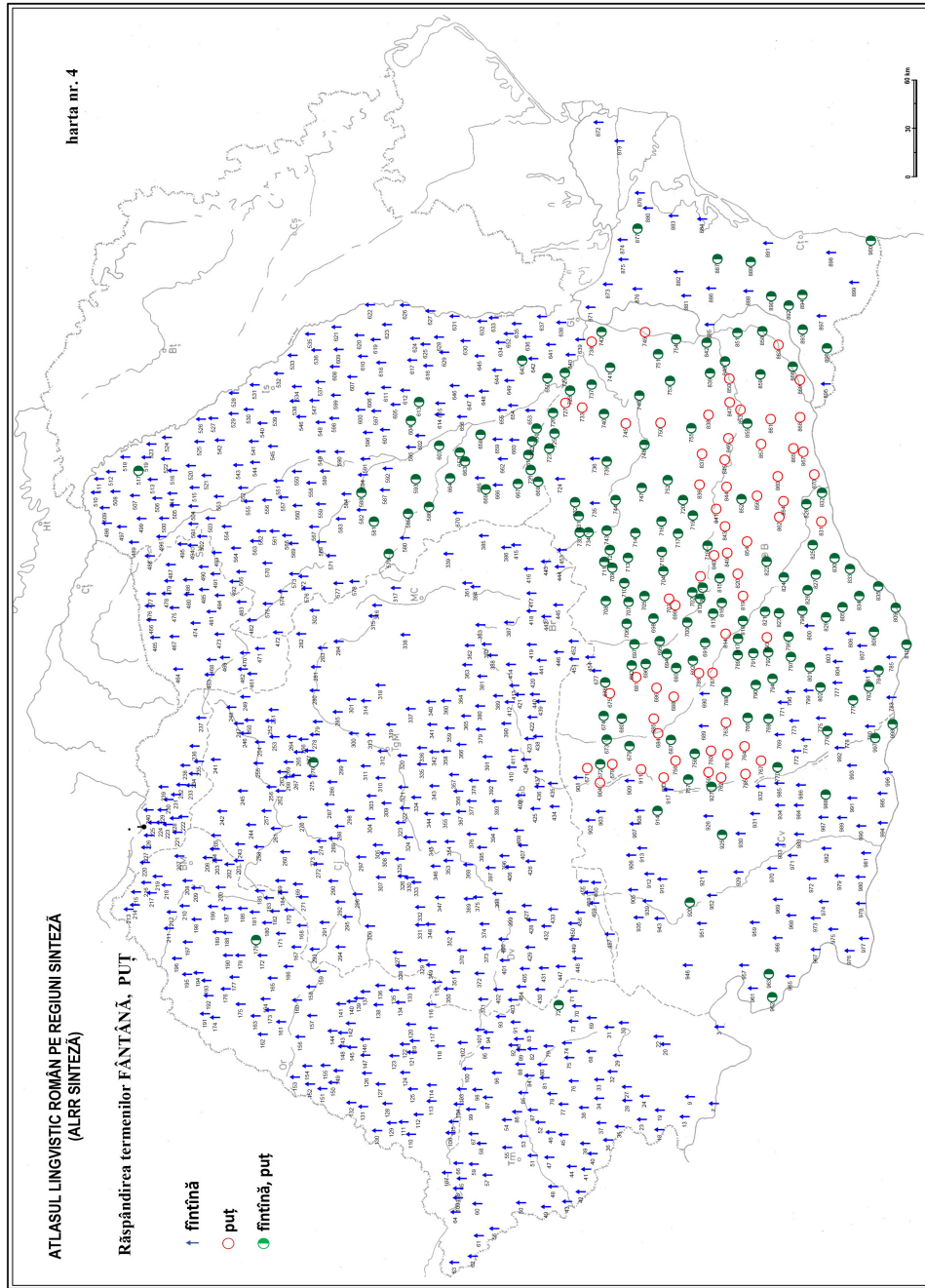
BIBLIOGRAFIE

- AER I = *Atlasul etnografic român*, vol. I, *Habitatul*, coord.: Ion Ghinoiu, București, Editura Academiei Române, 2002.
- ALAR II = Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *Atlasul lingvistic al dialectului aromân*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2020.
- ALDM II = Petar Atanasosov, *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2013.
- ALRR. *Sinteză* = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sinteză*, coord.: Nicolae Saramandu, București, Editura Academiei Române, vol. I (2005), vol. II (2012), vol. III (2019).
- Budiș 2004 = Monica Budiș, *Gospodăria rurală din România*, vol. I, București, Editura Etnologică.
- CADE = I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, București, 1931.
- CDDE = I.-A. Candrea, O. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elemente latine*, București, 1914.
- CIORĂNESCU = Al. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, 2001.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I. Partea I: A–B, București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1913.
- DELR II = *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I, C, București, Editura Academiei Române, 2011, redactori responsabili: acad. Marius Sala, Andrei Avram.
- DER = *Habitatul: răspunsuri la chestionarele Atlasului etnografic român, corpus de documente etnografice*: vol. I. *Oltenia*, 2010; vol. II, *Banat, Crișana, Maramureș*, 2010; Vol. III. *Transilvania*, 2011; vol. IV *Moldova*, 2017, vol. V. *Dobrogea, Muntenia*, 2019. Academia Română. Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu”, București, Editura Etnologică.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, serie nouă, București, Editura Academiei Române, 1965–2010.
- Guțu = Gheorghe Guțu, *Dicționar latin-român*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- MDA = *Micul dicționar academic* (vol. I–IV), vol. I (A–C), 2001, vol. al II-lea (D–H), 2002, vol. al III-lea (I–Pr), 2003, vol. al IV-lea (Pr–Z), București, Editura Univers Enciclopedic, 2003.
- Q NALR = *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român*, în „Fonetica și dialectologie”, V, 1963, p. 157–271.
- Vlăduțiu 1973 = I. Vlăduțiu, *Etnografia românească. Istoric. Cultură materială. Obiceiuri*, București.

**TERMS FOR FÂNTÂNĂ ‘FOUNTAIN’ IN ROMANIAN
(BASED ON DATA FROM ALRR. *Synthesis*
AND ETHNOGRAPHIC SOURCES)**

Abstract

There is a great diversity of fountains in time and space. They can vary depending on the material from which they are built, the method of water extraction, the size of the construction or the location.

From a linguistic point of view (based on the material from ALRR. *Synthesis*, vol. IV, [717]) the terms for ‘fountain’, ‘pit’ or ‘well’ are relatively few: *fântână*, *puț*, *bunar*, *ciukură*, *știubei* and *budăi*. The elements inherited from Latin represent the most important strata: *fântână*, *puț* and *ciukură*. In Daco-Romanian, the most frequent and widespread term for the designation of the ‘fountain’ notion is *fântână*, also known in Aromanian, Megleno-Romanian and Istro-Romanian. *Puț* is also widespread in Aromanian and is included in the category of elements specific to the mountain subdialect. The subsequent strata are represented by the terms with Turkish, Serbian or Hungarian roots *bunar* and *budăi*. The term *bunar* is recorded in the southern part of Banat, with infiltrations in the north-west of Oltenia, and is widespread in Megleno-Romanian as well. Both *știubei* and *budăi* are linguistic reminiscences of an ancient culture, which used an archaic method of reinforcing wells.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române,
Calea 13 Septembrie, nr. 13
bojogaalina@yahoo.com